

Vlugschriften over Indische aangelegenheden : eenige kanttekeningen op de Indische begrooting voor 1879 door een Indisch ambtenaar

<https://hdl.handle.net/1874/235707>

mm 12797

Z 44 E 22

VLUGSCHRIFTEN

OVER

INDISCHE AANGELEGENHEDEN

DOOR

1c / G. E. VAN KESTEREN EN ANDEREN.

I.

EENIGE KANTTEEKENINGEN

OP DE

Indische begrooting voor 1879

DOOR

EEN INDISCH AMBTENAAR.

D. STUD.
oct.

AMSTERDAM, — J. H. DE BUSSY. — 1878.

BIBLIOTHEEK
VAN DE 2^e KAMMER DER
STATEN - GENERAAL.

~~H. T. 330~~

BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT UTRECHT

3135 963 5

ve

Z 44 E 22

Ind. Stud. Oct. 4291.

VLUGSCHRIFTEN

OVER

INDISCHE AANGELEGENHEDEN

DOOR

G. E. VAN KESTEREN EN ANDEREN.

I.

EENIGE KANTTEEKENINGEN

OP DE

Indische begrooting voor 1879

DOOR

EEN INDISCH AMBTENAAR.

Universiteits-
bibliotheek
UTRECHT

AMSTERDAM, — J. H. DE BUSSY. — 1878.

BIBLIOTHEEK
VAN DE ~~SEN~~ KAMMER DER
STATEN-GENERAAL.

Het voornemen is opgevat, om in het vervolg nu en dan, wanneer in Nederland een voor Indië belangrijke aangelegenheid behandeld wordt of te behandelen is, het Nederlandsche volk de gelegenheid aan te bieden, tijdig ook hen te hooren, die getracht hebben, Indië in de kolonie zelve te leeren kennen, en buiten de Nederlandsche partijen staan.

Door het publiceeren van: »Enkele kantteekeningen op de Indische begrooting voor 1879" wordt aan dat plan een begin van uitvoering gegeven.

I.

§ 1. „Men kan aannemen, dat Nederlandsch-Indië tot 31 December 1878 geheel uit eigen middelen in zijn uitgaven voorziet, en dan nog een beschikbaar overschot uit de diensten van 1867 tot en met 1877 zal opleveren van ruim *f* 4.380.000.” (*)

Het belangrijke van die mededeeling springt inzonderheid door het nazien en naciĳeren van een der Bijlagen in het oog, van die Bijlage namelijk, welke als »Berekening van de saldo's der Indische begrootingrekeningen over 1867 tot en met 1877, met aanduiding van de sommen, waarover reeds beschikt is”, bij de Memorie van Toelichting werd gevoegd.

Jaar voor jaar aantoonende, wat in Nederland en in Indië zelf voor de kolonie ontvangen en uitgegeven is, vermeldt zij het hoofd »Uitgaven in Nederland” geen enkel maal, zonder door een noot aan den voet der bladzijde te doen blijken, dat er in die Uitgaven de uitkeering van een batig slot of een »bijdrage” van de Indische aan de Nederlandsche schatkist schuilt. Eene optelling brengt aan het licht, dat Nederland alleen in de genoemde jaren en alleen in den bedoelden vorm ongeveer *honderd tien* millioen uit Indië heeft getrokken!

(*) Met deze lettersoort gedrukte woorden zijn aan de Memorie van Toelichting der begrooting ontleend.

Ten tweede wijst de Bijlage aan, dat van de kolonie, behalve die 110 millioen,

20 millioen voor amortisatie van Nederlandsche schuld,

8 millioen voor voltooiing van het Nederlandsche vestingstelsel,

6 millioen voor extra-stijving van 's Rijks middelen, en nog eenige millioenen voor hetzelfde doel onder andere namen gevorderd werden.

Ten derde is uit de Bijlage op te maken, dat er aan »buitengewone uitgaven, begrepen in de begrootingen van Nederlandsch-Indië'', van 1873 tot 1878 omstreeks 20 millioen is besteed.

Een beschouwing van het veroordeelde »bijdragen''-stelsel en een bespreking van den jammervollen Atsjinoorlog kunnen hier nog vermeden worden, en beide zijn te onaangenaam, dan dat men ze zou willen dulden zoolang men ze weren mag. Uitsluitend met eene financiëele quaestie hebben wij te doen. Wij vatten daarom de cijfers samen, en vullen ze aan met hetgeen in vorige begrootingen of in de geschriften van den oud-Minister de Waal te vinden is. Als slotsom verkrijgen wij dan, dat de koloniale schatkist, die, volgens de becijfering van den Minister, ultimo December 1878 nog een beschikbaar overschot van ruim vier millioen zal leveren, van 1867 tot 1878 voor *buitengewone* uitgaven, als resultaat van een oorlogstoestand, en voor heffingen ten bate der Nederlandsche financiën minstens 170 millioen heeft afgestaan, geheel uit de *gewone* koloniale inkomsten verkregen.

De Minister verklaart in § 5 der Memorie van Toelichting, dat hij aan de heffingen voor het moederland een einde wenscht te maken, zoodat Indië's verplichting voortaan beperkt zal zijn tot een restitutie van de gelden, welke Nederland om of ter wille van de kolonie

uitgegeven heeft. Indië, dat van 1871—77 jaarlijks gemiddeld 17 millioen, en ongeveer dertig jaar *vroeger*, van 1841—50, drie millioen *minder*, n.l. 14.1 millioen, aan Nederland af te dragen had, zal dientengevolge voortaan jaarlijks met een betaling van \pm 4 millioen kunnen volstaan.

Indien het nu met dat voornemen ernst is, hoe kan dan de Minister in gemoede beweren, dat thans reeds de toekomst der Indische schatkist zeer donker, en thans reeds het opleggen van zwaardere belastingen aan Indië noodig, bij gevolg gerechtvaardigd, is? Naarmate men vaster op de juistheid der overgelegde cijfers vertrouwt, en vooral naarmate men hooger dunk heeft van het voornemen om het »bijdragen"-stelsel te verlaten, moet men de bewering onverklaarbaarder achten. Dit toch zal wel niet te ontkennen zijn, dat de opheffing van het »bijdragen"-systeem een van de hoofdoorzaken der financiële uitputting van Indië wegneemt, en is die opheffen, dan moeten de koloniale geldmiddelen, minstens vooralsnog, de gewone uitgaven volkomen kunnen dekken, en tevens veroorloven, voor buitengewone werken een leening aan te gaan. —

In § 2 komt een »ontleding" voor »van de cijfers der jaren 1875 tot en met 1879". Zij kan, heet het, »dienen als leiddraad bij de beoordeeling van den stand der Indische financiën in de laatste jaren". Maar... voor 1878 en '79 kon natuurlijk slechts een raming worden gegeven; voor 1877 waren er slechts provisioneele opgaven, en de nauwkeurigheid der cijfers, die de middelen van 1875 en '76 aanwijzen, »is nog niet boven allen twijfel verheven". Het nut der »ontleding" schijnt daardoor eenigszins twijfelachtig.

Mag, inzonderheid met het oog op hetgeen van de

dienstjaren 1875 en '76 is gezegd, herinnerd worden, dat nu twee jaar geleden van regeeringswege een verbetering van het financiëel beheer der kolonie in 't verschiet werd gesteld? Er werd toen gesproken van »nieuwe voorschriften», waardoor, naar men hoopte, »de oorzaken (zouden) zijn weggenomen, die tot zoo veel vertraging hebben aanleiding gegeven». Er werd toen bericht, dat »in het belang der afdoening» het personeel der Algemeene Rekenkamer in Indië tijdelijk »versterkt» was. Er werd voorts een vrij scherp oordeel geveld over de »verkeerde wijze van werken, die tot en met 1873 is gevolgd», en de verwachting werd opgewekt, dat er ten aanzien van 1874 en verdere jaren een zeer gunstige verandering te bespeuren zou zijn.

De bevinding van heden doet, dunkt ons, de voorspiegeling van toen geheel teniet. Ook het pas verschenen Koloniaal Verslag van 1878 wijst op het niet-ervullen van de verwachting, waar het mededeelt, dat het onderzoek der rekeningen betreffende de dienstjaren van vóór 1874, met kracht »voortgezet» werd, en dat aan het onderzoek der comptabele stukken van 1875 kon worden »begonnen». In elk opzicht is zulks weinig bemoedigend. Blevende »nieuwe» voorschriften van den Directeur Sprenger van Eijk onuitgevoerd, niettegenstaande den overwegenden invloed dien hij op den tegenwoordigen Gouverneur-Generaal uitoefent, wat moet dan het lot zijn van voorschriften, door andere ambtenaren in 't leven geroepen! Dat ze zeer gebrekkig waren, en dáárom niet uitgevoerd *konden* worden, is ongelooflijk, hoe dikwijls het ook beweerd zij, en welke gronden er overigens ook mogen bestaan voor de meening, dat de Regeering, door den Hr. Sprenger van Eijk als financiëele specialiteit te erkennen, een bedenkelijke uitbreiding aan het credietstelsel gegeven heeft. —

§ 3. De eindcijfers der begrooting voor het dienstjaar 1879 zijn als volgt:

Middelen in Nederland.	f	52.113608	
" " Indië.	"	92.495846	
			f 144.609.454.
Uitgaven in Nederland.	f	31.243262	
" " Indië.	"	123.366192	
			f 154.609.454

De begrooting sluit derhalve met een tekort van f 10.000.000.

Onder de uitgaven is blijkens § 2 en § 6, een som van f 4.000.000 opgenomen als restitutie of, wil men, als compensatie voor onkosten, ten behoeve der kolonie gemaakt.

Daartegen valt niets te zeggen.

Minder rationeel is het echter, dat als gewone uitgaven ook de bedragen voor de Bataviasche haven en voor nieuwe spoorwegen figureeren; uit den aard der zaak behooren die werken voor Indië thans tot de buitengewone, en als zoodanig dienen zij met behulp van een geldleening tot stand gebracht te worden.

De Minister acht een geldleening onvermijdelijk, maar wil ze verdagen. In § 6 geeft hij dat eigenaardig te kennen. Eerst toch heet het: »Ter dekking van het tekort van tien millioen meent de Regeering, dat *vooralsnog* geen ander middel dan dat van geldleening *kan* worden aangewezen." Daarna: »Met het oog op de thans nog bestaande onzekerheid omtrent den loop, dien de aangelegenheden van Atsjin zullen nemen, en omtrent de uitkomsten van den dienst 1878 zou het indienen van een wetsontwerp tot vaststelling van een leening op dit oogenblik nog voorbarig voorkomen. Het is raadzaam, daarmede te verwijlen, totdat omtrent de behoeften van

den dienst van 1878 en de uitkomsten van dien van 1878 *eenige meerdere* zekerheid zal zijn verkregen. Tevens zal *dan*, naar de ondergeteekende vertrouwt, met meer kennis van zaken kunnen worden geoordeeld over de uitkomsten van den dienst van 1876."

Een bescheidener verwachting van de voortvarendheid der Indische financie-ambtenaren kan men bezwaarlijk hebben. Is er echter geen gevaar, dat het »verwijlen" langer zal duren, dan voor de kolonie en ook voor het moederland dragelijk zal zijn? We zagen boven, onder § 2, dat er thans, nu 1878 reeds bijna verlopen is, nog geen nauwkeurige cijfers omtrent de middelen van 1875 verstrekt kunnen worden; hoeveel jaren zal de Minister geduld moeten oefenen, eer hij omtrent de behoeften van den dienst van 1879 en de uitkomsten van 1878 iets beters dan »voorloopige" opgaven ontvangt, waarvan hij zelf, alweder in § 6, verklaart: »Bij meer dan één gelegenheid is gebleken, hoe weinig betrouwbaar de uit Indië ontvangen voorloopige opgaven zijn omtrent nog niet afgesloten diensten!"

De Minister wil als provisoiren maatregel Indië renteloos tien millioen uit 's Rijks schatkist doen voorschieten. »Het voorschot, voor zoover het noodig mocht worden," zegt hij verder in § 6, »zal van zelf verdwijnen, zoodra en naarmate de in 's Rijks kas overgebracht wordende Indische geldmiddelen het bedrag der voor Indië te doene betalingen weder zullen overschrijden, hetzij dat zulks door storting van gewone inkomsten zou *kunnen*, of wel door het aangaan van een geldleening zou *moeten* geschieden." En, naar het gevoelen van den Minister van Financiën zal, »voor zoover thans daarover te oordeelen valt, althans gedurende het jaar 1879 en de eerste maanden van 1880, 's Rijks kas, ten

gevolge der tot stand gekomen geldleening, ruim genoeg van betaalmiddelen voorzien zijn, om zoodanig voorschot ten behoeve der overzeesche bezittingen toe te laten."

Maar is aldus het hoofddoel te bereiken? De poging van den Minister van Bosse, om de koloniale schatkist van de noodige fondsen te voorzien, en tevens haar een rentelast te besparen, moet en zal ook in Indië zeer geprezen worden; het middel echter verdient weinig aanbeveling. De verhouding tusschen moederland en kolonie zal zuiverder en vriendschappelijker zijn, wanneer het niet wordt toegepast: hoe minder rekeningen-courant, hoe minder vergissingen en hoe minder vrees voor vergissingen. Ook ruimt het middel de moeilijkheid niet op, het verplaatst ze alleen. Het brengt van den grooten, breeden weg af, naar een zijpaadje dat een omweg, en dat bovendien onveilig is. Men wordt er voorloopig meê »geholpen", men wordt er door in staat gesteld om nogmaals — voor den hoeveelsten keer? — met het redres van een oud verzuim te beginnen," maar het zet ons in 1880, zoo niet eerder reeds, voor het oude bezwaar, en het uitzicht daarop is weinig geschikt, om voor het belangrijke werk, dat in de kolonie nog steeds op afdoening wacht, stabiliteit, voortgang, succes te verzekeren. Niets geeft o. i. grond om te hopen, dat in 1879 en 1880 de koloniale financiën dermate ten goede gekeerd zullen zijn, dat dan de hoog noodige aanleg van spoorwegen, irrigatiekanalen, enz., uit de gewone middelen bekostigd zal kunnen worden: er is daar ginds een halve eeuw en langer veel te veel ongedaan gebleven, om thans zonder buitengewone maatregelen het verzuim ook slechts eenigszins voldoende te kunnen herstellen. Al sloot men een leening van 40 millioen, en al verraste 1880 ons met een niet onbeduidend batig saldo, wat

natuurlijk eerst eenige jaren later naar behooren zou kunnen blijken, emplooi voor de beschikbare gelden zou zich op Java en in de Buitenbezittingen overvloedig aanbieden. Zóó ontzaggenlijk is de verwaarloozing van Indië's behoeften aan middelen van verkeer, aan besproeiingswerken en wat dies meer zij ⁽¹⁾!

Zullen er nu eindelijk voor de ontwikkeling der volkswelvaart in Indië krachtige maatregelen genomen worden, dan is een leening niet te ontwijken. En wordt Indië's productiviteit niet bevorderd, dan zullen gaandeweg de gewone middelen zelfs de gewone uitgaven niet kunnen dekken. Want een der hoofdbronnen van inkomsten, de koffiecultuur, moet langzamerhand opdrogen, en daarentegen namen en nemen de uitgaven toe op een groote schaal. Een bewijs van het mildere der beginselen, welke Nederland ten aanzien van de kolonie volgt, maar niet minder een bewijs van de onverbiddelijkheid der noodzakelijkheid. Het loffelijke van de bedoelingen onzer koloniale hervormers wordt gereedelijk erkend; wij wenschen echter te doen begrijpen, dat men, ook wanneer de bedoelingen anders dan prijselijk waren geweest, tot verhooging der uitgaven had moeten besluiten. Genoodzaakt was men ook dan geweest tot uitbreiding van het personeel bij het departement der openbare werken; genoodzaakt tot vermeerdering der ambtenaren bij het binnenlandsch bestuur; genoodzaakt tot opdrijving van het oorlogsbudget. Het nieuwe koloniale stelsel had en heeft zijn logische consequentiën; dat gekozen hebbende, verwijderde men zich hoe langer hoe meer van het oude, en hoe verder men van het oude stelsel afweek, hoe zwaarder druk men de schatkist opleggen moest.

(1) Eenige bijzonderheden dienaangaande vindt men in het onlangs verschenen werkje: „Hoe het in Indië gaat”, door C. E. van Kesteren.

Maar we laten dat onderwerp hier los met de bescheiden vragen, of men zich door het nieuwe stelsel niet te veel heeft laten medeslepen, in plaats van het te beheerschen, en of het geen eisch der voorzichtigheid is, zich ernstig rekenschap te geven van de tot heden verkregen resultaten voordat men zich tot het invoeren van andere nieuwigheden in Indië laat bewegen; en wij keeren vervolgens tot de leeningsquaestie terug, die in het nauwste verband staat met twee beginselen, welke *niet* betwistbaar zijn: de beginselen namelijk, dat het Nederlands heilige plicht is, de bevolking van Indië te steunen in haar worsteling tegen gebrek, en dat spoorwegen en irrigatiekanalen, verstandig aangelegd en met redelijke tarieven geëxploiteerd, overal de volkswelvaart verhoogden.

Wij meenen aangetoond te hebben, dat het sluiten eener leening niet te verdagen is, of Indië wordt in zijn billijke verwachting betreffende openbare werken opnieuw teleurgesteld.

Ook, dat het argument, door den Minister voor verdragging aangevoerd, in 1880 of '81 naar alle waarschijnlijkheid even geldig is als thans.

Insgelijks, dat na herziening van het tegenwoordige »bijdragen''-stelsel volgens het denkbeeld van den Minister, de koloniale schatkist gerekend mag worden, volkomen in staat te zijn, om de interessen en onkosten eener leening te bestrijden.

Wij willen nu nog even den oud-Minister de Waal ter zake hooren. (1) »Waarom moeten de kosten der werken uit de gewone Indische inkomsten gekweten? Waarom de belastingschuldigen in Indië verstoken gelaten van het voordeel, in dat opzicht uit leeningen te

(1) Zie Aanteekeningen, Nieuwe Reeks, II pag. 41.

behalen? De staat, die werken van 40 millioen, waarvan de ingezetenen eerst later en steeds meer de vruchten plukken, in 5 jaren uit de gewone inkomsten aanlegt, benadeelt de belastingschuldigen in die 5 jaren met het verschil tusschen de 40 millioen en de in die jaren te betalen rente op een leening tot dat bedrag. Immers de aflossing van het kapitaal behoort, wil men den genie- ters de lasten doen dragen, na de voltooiing te beginnen. Worden nu de 40 millioen verstrekt, naar gelang het geld noodig is, tegen 5 % rente, dan beloopt dat verschil minstens 34 millioen. Bij aflossing gedurende een redelijk ruimen tijd draagt een vooruitgaand volk het kapitaal met de rente lichter dan in 5 jaren het kapitaal alleen."

De bevolking van Indië zal het stellig ook zoo begrijpen. Wij durven verzekeren, dat er geen oogenblik aan te twifelen is, of het plan, om ten laste der kolonie onder garantie van Nederland een leening voor spoorwegbouw, enz. te sluiten, zal in Indië niet alleen goedkeuring, maar zelfs grooten bijval vinden; wel te verstaan natuurlijk, wanneer het eerlijke beginsel, dat de kolonie voortaan jaarlijks alleen een restitutie-bijdrage uit te keeren heeft, door de wetgevende macht definitief aangenomen is. —

Het slot van § 3 echter zal de Europeanen en de vreemde Oosterlingen in Indië ontstemmen, vooral wanneer het in verband wordt beschouwd met hetgeen op bladzijde 10 der Memorie van Toelichting over de »Financiën'', en met hetgeen op bladzijde 23 en bladzijde 24 over de »middelen in Indië'' is aangeteekend. Het patentrecht en de personeele belasting zullen werkelijk worden ingevoerd, terwijl de verponding met een op f 97000 geraamde som wordt verhoogd.

Tegen de invoering der nieuwe belastingen hebben de

Europeanen der kolonie in adressen herhaaldelijk geprotesteerd.

Er zijn er in Nederland, die den adressanten verwijten, dat zij zich alleen roerden, omdat het hun eigen beurs gold, maar wanneer de inlanders zwaarder werden belast nooit een enkele bedenking deden hooren. En om die reden hebben sommigen zich niet laten weerhouden, vóór de nieuwe belastingen te stemmen of te spreken!

Werden een paar jaar geleden de adressen van de Nederlandsche tabaksmakelaars en tabaksfabrikanten ook ter zijde gelegd, omdat zij uitsluitend voor hun eigen belangen opkwamen, en dus verzuimden iets voor de mindere klasse of anderen te vragen? Wij herinneren het ons niet. Van een anderen kant herinneren wij ons levendig, dat er inderdaad nooit een zwaardere belasting voor de inlandsche bevolking van de kolonie is ingevoerd, zonder dat daar gevestigde Europeanen — hetzij ambtenaren, hetzij leden van een kamer van koophandel, hetzij publicisten — pogingen aanwendden om den druk te doen ophouden. Het verwijt is derhalve onverdiend, en men moge er een voorwendsel aan ontleenen, een argument geeft het niet.

De opbrengst van het patentrecht wordt op f 400.000. en die van de personeele belasting op f 747.000 geraamd. Daarvoor wordt Indië met dertig algemeene ontvangers verrijkt, terwijl een reorganisatie, vermoedelijk dus ook een uitbreiding, van het personeel, waaraan het toezicht op de invordering van belastingen is toevertrouwd, als aanstaande wordt voorgesteld. Het laatste opent der bureaucratie alweer een ruim en licht nog te vergrooten terrein; het eerste, n.l. het bedrag van de twee intevoeren belastingen, deed het Haagsche *Dagblad* de volkomen juiste opmerking maken: »Waarlijk, die vliegen in den brouwketel zijn met de agitatie onder de Europeesche

maatschappij in Indië wat al te duur gekocht!"

Is die agitatie bevreemdend?

Zij betreft een belasting, welke économisch algemeen afgekeurd wordt, en welke men in Nederland niet zou durven invoeren. Zij komt voort uit de herinnering aan al hetgeen de kolonie bereids opracht, en uit het bewustzijn van hetgeen der kolonie onthouden werd. Zij wordt aangewakkerd door de overtuiging, dat slechts zeer enkelen welvarend genoeg zijn, om nog meer belasting op te brengen, en door de vrees voor hatelijke inmenging van den fiscus en voortdurende opdrijving. De industrie, die ter nauwernood zich ontwikkelt, wordt er opnieuw door belemmerd. Behalve een zwaren canon en zware uitvoerrechten hebben de Europeesche ontginners van woeste gronden verponding, hoofdgeld, enz. te betalen; in 't algemeen valt het den landelijken ondernemers thans reeds moeilijk, de concurrentie met het zooveel milder bestaurede Ceijlon en andere landen vol te houden; nu komt de Regeering hun een nieuwen last opleggen, die een betrekkelijk onbeduidend voordeel aan de schatkist levert, maar in verhouding tot de belastingschuldigen drukkend is, en nog drukkender worden zal. Opdrijven toch is de usance. Men ziet het aan de verponding. Talrijke huizen werden van gouvernementswege op driemaal de waarde geschat en daarnaar belast; een rijstland werd op 14 ton getaxeerd, en jaren achtereen werd daarvan $\frac{3}{4}$ % geheven; op publieke veiling echter haalde het ter nauwernood 5 ton, en geen deskundige achtte die som te laag! Enz. enz.

Vooraf dient bedacht te worden, welk een slechten indruk de invoering der nieuwe belastingen teweeg moet brengen op de kreolen en mestiezen, op die Europeanen in de kolonie die onder den naam van »inlandsche kinderen" bekend zijn. De eene gouverneur-generaal na

den anderen heeft getoond, dat hij het billijk en ook voorzichtig achtte, om het lot van die zoo lang als paria's behandelde Europeanen te verbeteren, en in plaats dat daartoe wordt overgegaan, wordt hun bestaan nog treuriger, hun toekomst nog donkerder gemaakt!

Maar het *Dagblad* had tegelijk van een agitatie onder de Chineezzen kunnen spreken, en ook om de gevolgen, welke de invoering der nieuwe belastingen, zool niet dadelijk, dan toch langzamerhand op de stemming der vreemde Oosterlingen moet hebben, noemen wij den maatregel zeer onstaatkundig.

Alleen met een buitengewoon groote luchthartigheid kan men aan de agitatie onder vreemde Oosterlingen en Europeanen een ernstige beteekenis ontzeggen. Wat de Chineezzen betreft, de geschiedenis van Borneo vertelt het noodige. Wat de Arabieren aangaat, men brenge hun toenemenden invloed in rekening. En ten opzichte van het gesmade »handjevol" Europeanen geldt nog, wat een uitstekend publicist met een terugblik op een lange ambtlijke loopbaan in de kolonie nu twee jaar geleden schreef: »Het gaat den inlander wel" — en dit beduidt immers ook: orde en rust worden bevestigd? — »wanneer zijn naaste Europeesche bestuurder niet door neerdrukkende zorgen *ontstemd* de dagelijksche taak verricht. Overal in de binnenlanden leeft de Europeesche ondernemer, de Europeesche ambtenaar, in een kring van inlanders, die hem niet vreemd kunnen blijven. Een welvarend en welgemoed Europeesch gezin wordt voor velen in dien kring een middelpunt van zegen. De Europeanen in Indië zijn niet alleen de schakel, waarmede wij aan Indië zijn verbonden; niet alleen werktuigen voor Nederland, in zijn betrekking tot de Indische inboorlingen; maar een onafscheidelijk deel van Indië, van 't geheel der In-

dische maatschappij: men kan zich Indië, de Indische bevolking, niet denken zonder de Europeanen daartusschen."

Het Opperbestuur zou een verstandige daad doen, wanneer het, overeenkomstig een bekend voorstel van den Hr. Fransen van de Putte, de invoering der nieuwe belastingen verschoof. Een vermeerdering van agitatie komt ons voorloopig in Indië zeer weinig gelegen. Tot heden is de *billijkheid* van de verhooging minstens betwistbaar; en dat het eene millioen onmiddellijk *noodig* zou zijn, dat kan de Minister met zijn eigen stukken in de hand *niet* volhouden.

Redelijkheidshalve dient algemeene belastingherziening aan de invoering van nieuwe belastingen vooraf te gaan. *Wil* men echter zulk een invoering thans reeds, waarom dan niet een successiebelasting b. v.? Zelfs tegen een successiebelasting van 3 % zou minder bezwaar zijn dan tegen het patentrecht en de personeele belasting. —

§ 4. „Terwijl voor 1878 op de begrooting slechts 7 millioen ter zake van Atsjin is geraamd, is voor 1879, op grond van onlangs uit Indië ontvangen gegevens, de post „Kosten der bezetting van Atsjin” op f 9.043.416 gebracht, en is voor andere posten, die door met Atsjin in verband staande uitgaven telken jare belangrijk worden overschreden, f 1.212,199 meer dan voor 1878 uitgetrokken. Het zou zeker, in verband met den weinig normalen toestand, gewaagd zijn, de stellige verzekering te geven, dat deze raming voor 1879 geheel voldoende zal wezen. De begrooting der militaire geniewerken in Atsjin is bovendien tot het minimum gebracht, dat door de genie werd aangegeven. De mogelijkheid bestaat, dat daarvoor f 1 250.000 meer zal worden vereischt.”

. . . „Intusschen is de verhooging der begrooting van uitgaven ter zake van Atsjin belangrijk genoeg, om de hoop te wettigen, dat de uitkomst geen groote teleurstellingen zal veroorzaken.”

Dat »*intusschen*» is een nieuwe eigenaardigheid. Er zal misschien *f* 1.250.000 meer noodig zijn dan geraamd is, en voor geniewerken alleen; intusschen heeft men geen groote teleurstellingen te duchten!

Laten wij van de allerdroevigste Atsjin-zaak niets anders zeggen, dan dat men met elk optimisme daarin bedrogen uitkomt. Onlangs hebben eenige bladen het bericht verspreid, dat een der meest invloedrijke hoofden zich weldra onderwerpen zou. Reeds voordat Generaal van Swieten Indië verlaten had, werd daar een dergelijk nieuwtje omtrent Panglima Polim in omloop gebracht. Ook waren reeds toen — liefst volgens eenige officiële *dépêches* van het oorlogstooneel! — vele Atsjineezen, die ons weerstaan hadden, geheel »outmoedigd». De uitkomst is geweest, dat »de verslagenheid» der Atsjineezen ons nog duurder te staan gekomen is, dan hun »moedige tegenstand». Er schijnt ten aanzien van Noord-Sumatra een allergevaarlijkste spraakverwarring te bestaan sinds 1874. Aanbiedingen van onderwerping dáár hebben veel van »bedreigingen met nieuwe vijandelikheden» elders. Er is een tijd geweest, dat Habib en andere zeer voorname hoofden aanboden, om tegen een uitkeering van een zekere geldsom zich te onderwerpen, en niet onaannemelijk is het, dat men daarvan in die dagen met goed gevolg partij had kunnen trekken, maar met een misplaatste hooghartigheid werden de schriftelijk gedane voorstellen afgewezen, en na die weigering zullen de meeste invloedrijke Atsjineezen een welgemeend aanbod niet licht herhalen. Het is geraden, alle hoop op een spoedige beëindiging der vijandelikheden te laten varen, tenzij wij krachtig agressief ageeren, en enkele maanden blijven ageeren. —

§ 5. „Zoolang de Comptabiliteitswet van Nederlandsch-Indië in werking is geweest werd het bedrag der bijdragen, bedoeld in Art. 4 dier wet, gesteld op het be-

drag van het voordeelig verschil tusschen de ontvangsten en uitgaven der Indische begrooting."

„De Regeering heeft in overweging genomen, of het stelsel van den bijdrage-sluitpost bij voortdoring behoort te worden gehandhaafd. Dit zou ten gevolge hebben, dat het Rijk vooreerst geen vergoeding zou bekomen voor de uitgaven, welke ten behoeve van Nederlandsch-Indië op de Staatsbegrooting voorkomen boven het bedrag, dat nu reeds wordt gerestitueerd uit het le Hoofdstuk der Indische begrooting.’

„Ofschoon er veel te zeggen is voor consequente toepassing van het beginsel, meent de ondergeteekende, dat de omstandigheden gebiedend vorderen naar een ander middel om te zien. Men mag het oog niet sluiten voor den financiëlen toestand van Nederland, die het wenschelijk maakt, dat Indië niet geheel ontheven worde van de verplichting, om aan de Nederlandsche middelen bij te dragen, immers voor zoover op de Nederlandsche Staatsbegrooting uitgaven te zijnen behoeve voorkomen. Bovendien is het, naar de overtuiging van den ondergeteekende, niet alleen in het belang van Nederland, maar ook in dat van Indië, dat thans een andere maatstaf voor de toepassing van Art. 4 der Comptabiliteitswet worde aangenomen.”

„Het thans ten aanzien der bijdragen gedaan voorstel gaat uit van het bekende beginsel, dat de hoegrootheid der bijdrage zich regelt naar het bedrag, waarmede de Staatsbegrooting kan gerekend worden, belast te zijn ten behoeve van Nederlandsch-Indië.’

Het bedrag van hetgeen Nederland rechtmatig toekomt wordt door den Minister op 4 millioen geschat.

De Hr. de Waal, die van de zaak blijkbaar een grondige studie heeft gemaakt, raamde, als wij ons niet vergissen, in 1877 de restitutie op 3 millioen.

Het *Vaderland* echter, dat overigens — wij erkennen het gaarne — het voorstel van den Minister steunt, acht het waarschijnlijk, dat 4 millioen te weinig is.

Er bestaat dus twijfel, en er bestaat verschil van meening. Maar dat is niet van overwegend belang. Of Indië als restitutie over 1879 aan Nederland drie, dan wel vier, of ook vijf millioen te betalen zou hebben, is een ondergeschikt punt, dat toch niet a priori uitmaakt, maar eerst bij de afsluiting van het dienstjaar 1879 tot klaarheid gebracht kan worden. Wat kan er tegen zijn, om met de 4 millioen, door den Minister uitgetrokken, voorloopig genoeg te nemen? Des noods beschouwe men de betaling van die 4 millioen als een *à compte!*

Wil men het restitutiestelsel? Daarop hoofdzakelijk komt het aan.

En »wil men het restitutiestelsel?» beteekent, ook volgens eenige Kamerleden: Wil men eerlijk zijn?

De Hr. van der Hoeven o. a. zeide vier maanden geleden: »Toen onlangs ons geacht medelid uit Hoorn, de Hr. Fransen van de Putte, de vraag deed: »Met welk recht zijn in de laatste — ik meen twintig — jaren p. m. 400 millioen uit Indië in de Nederlandsche schatkist gestort?» zou ieder Engelsch staatsman zonder onderscheid dadelijk ten antwoord gegeven hebben: *zonder* recht, of wilt gij met een recht, dan met het recht dat hier eenmaal door een voormalig lid der Kamer, wijlen den Hr. de Brauw, werd uitgedrukt met de woorden!

Du droit qu'un esprit fort et ferme en ses desseins

A sur le faible esprit du reste des humains;

of, korter gezegd, met het recht van den sterkste. — »Maar,» zegt men, »Nederland en Indië zijn immers

één? Het is immers één staat? Al wat de eene heeft, komt ook den andere toe.” — Die financiëele eenheid van Indië en Nederland is inderdaad niets anders dan een pretext, dat gebezigd wordt en gebezigd is, zoo dikwijls het in de kraam te pas komt. Het is dezelfde eenheid als bestond tusschen die twee vrienden, waarvan de een zeide: »*Nous aurons tout en commun; tout ce que l'un aura, sera aussi à l'autre.*” en de andere antwoordde: »*Oui, mon cher, et toi tu seras toujours l'un, et moi je serai toujours l'autre.*”

Geen van de Kamerleden deed daartegen eenig protest hooren; het protest trouwens had bezwaarlijk iets meer dan den vorm kunnen gelden, de vergelijking zelve was ver van onjuist. Men moge zich nog zooveel moeite getroosten, om Indië voor te stellen als een land waarover men krachtens het recht van verovering heerscht, en naar willekeur beschikken mag, de Grondwet erkent Indië als een deel van het Nederlandsche rijk, en niet minder dan de Grondwet verbieden de humaniteit, de billijkheid en de redelijkheid, Indië te exploiteeren als een wingewest. Men moge zich nog zoo zeer inspannen, om met een beroep op de staatsrechterlijke eenheid van Nederland en Indië het oude batig-saldo of het daaraan nauw verwante jongere »bijdragen”-stelsel te verdedigen, als wij eenigszins weten, op welke wijze er met Indië gehandeld is, dan kan geen betoog, hoe geleerd ook, de pijnlijke gedachte van ons wegnemen, dat wij Indië te kort hebben gedaan. Want niet hetgeen er na voorziening in de koloniale behoeften van de koloniale fondsen overschoot is Nederland toegevallen, maar ten bate van Nederland heeft men excedenten gecréeerd, door vele van Indië's behoeften òf slechts ten halve òf in het geheel niet te bevredigen. Alleen langs dien weg kon Nederland van

1831—77 ruim 700 millioen uit Indie trekken, behalve de 140 millioen welke het ontving omdat het daarop recht had.

Met levendige belangstelling wordt de beslissing der Kamer tegemoet gezien. Met een goede verwachting tevens, wanneer de quaestie zuiver gesteld wordt, en in het ware licht wordt beschouwd. Zonder de vrees dus ook, dat de Kamer een overgangstermijn zal verlangen, hetgeen immers een zucht tot transigeeren met de oneerlijkheid zou verraden. Kloek en vroed, hopen wij, zal zij breken met een stelsel dat door niemand te verdedigen is, die weet welk een kwaad het heeft gesticht, en die ook in de staatkunde het woord geeft aan de eerlijkheid en het recht.

Maar inderdaad met het »bijdragen"-stelsel brekende, moet de Kamer zich verzetten tegen het slot van § 5, waarin de Minister zegt:

„Het behoeft geen betoog, dat door deze toepassing van Art. 4 der Comptabiliteitswet niet zal worden bevestigd over het gebruik van eventueele batige sloten der Indische begrootingen. De nieuwe regeling heeft alleen betrekking op de raming van de bijdragen bij de begrooting. Wanneer de Indische dienst, na sluiting van eenig dienstjaar, blijkt over dat jaar een overschot te hebben gelaten, zal het gebruik van dat excedent door de wetgevende macht zijn te regelen, en evenmin als tot dusver, zou het noodig zijn daarvoor de indiening of vaststelling van de Indische begrootingsrekeningen af te wachten.”

Uit dat slot kan afgeleid worden, dat Nederland, mocht Indië eens weder belangrijke voordeelen kunnen afwerpen, zich niet met den restitutiepost heeft te vergenoegen, maar zich bij de wet uit de eventueele saldo's bijdragen mag doen toevoegen, in stede van ze tot verlichting van de

lasten der ingezetenen van Indië, of, wat even noodig is, tot bestrijding van nieuwe productieve uitgaven voor de kolonie aan te wenden. En zoo begrijpen het niet wij alleen, maar aldus vat het onder anderen ook (*) de kundige schrijver van een artikel in de *Nederlandsche Mail* op. »Van het beginsel, dat al wat de Indische diensten in het vervolg zullen overlaten, aan Indië zal verblijven of strekken tot vermindering van Indische lasten, waartegenover zou staan, dat al wat in het vervolg op de Indische diensten mocht worden te kort gekomen, ten laste van Indië zal worden opgenomen, daarvan'', meent hij, »is dus de rede niet. Integendeel wordt met de verandering, zooals die wordt voorgesteld, de deur geopend voor het scheppen van fictieve bijdragen uit Indië en het uitschrijven van Nederlandsche leeningen, quasi om te voorzien in de kosten van enkele hoog noodige openbare werken op Java, in de wenschelijkheid om, nu de oorlog met Atsjin de Indische middelen uitput, althans nog een paar millioenen uit Indië te blijven trekken en tevens te bemantelen dat de tijd gekomen is om oorlogsschattingen uit te schrijven, en de *vaste* inkomsten van Nederlandsch-Indie te versterken.'' — »Tot een andere toepassing van Art. 4 der Comptabiliteitswet moet het komen'', oordeelt de schrijver verder, »maar de verandering behoort tot punt van uitgang te hebben volstrekte afscheiding van »bestuur'' van »be-

(*) Wat de Minister van Financiën 20 dezer bij het aanbieden der Staatsbegrooting sprak, is evenmin geruststellend. Z. E. toch zeide:

„Nemen de omstandigheden in Indië in de volgende jaren een gunstigen keer en mogen wij ons dan weer verheugen in een toestand zooals tot voor welken jaren aanwezig was, dan zal er, al mocht tijdelijk eenig geld voor Indië opgenomen en daarvoor op rente en aflossing te rekenen zijn, weer even als vroeger aanleiding bestaan om bij de wet de bestemming van Indische saldo's aan te wijzen.”

heer" over Indië. Heeft die afscheiding niet plaats, dan wordt leenen ten behoeve van den Nederlandsch-Indischen dienst zeer gevaarlijk voor de Nederlandsche financiën, — blijft de bevoegdheid van den Gouverneur-Generaal om supplementaire credieten te openen het budgetrecht van de Nederlandsche vertegenwoordiging bedreigen, — blijft Nederlandsch-Indië verstoken van al de goede gevolgen, welke het verlaten van de tegenwoordige toepassing van voormeld Art. 4 in zich sluit."

Het *Rotterdamsch Nieuwsblad*, dat, even als verschillende andere bladen, het voorstel van den Minister toejuichte, drukte de hoop uit, dat men »bij de ontvangst der begrooting ginds," in Indië, »zich even in den toestand van Nederland zou kunnen en willen verplaatsen, en nagaan, welke offers het Nederland kosten moet, de sluitpost-bijdrage juist op dit oogenblik los te laten." Verplaatse ieder hier zich ook in den toestand ginds! De *aanneming* der begrooting *met verwerping* van de laatste alinea van § 5 is dan verzekerd. En in dat geval zal Indië blijk geven, niet ongevoelig te zijn. Toonde het, om slechts twee voorbeelden te noemen, zich niet dankbaar als voor een groote gunst, toen — hoeveel jaren zijn er sedert niet reeds verlopen! — de eerste, zoolang de eenige, spoorweg op Java begonnen werd, en toen voor geheel Oost-Java en een gedeelte der Buitenbezittingen één hogere burgerschool werd toegestaan? De vaststelling door de Wetgevende Macht van het beginsel, dat de kolonie voortaan, ook in gelukkige jaren, Nederland alleen de werkelijk voor Indië gedane en noodige uitgaven te vergoeden heeft, zal ginds als de aanvang van een beter tijdperk met warmte worden geprezen, zal ginds veel doen vergeten, en allen vaster aan Nederland binden. Een loyaal voorstaan van het restitutiestelsel is echter onver-

eenigbaar met de laatste alinea van § 5, zooals die in de *Nederlandsche Mail* geïnterpreteerd wordt; volgens die interpretatie wordt het »bijdragen"-stelsel alleen vermomd, en dientengevolge voor Indië nog hatelijker. En nu nemen wij natuurlijk aan, dat de Minister veel te hoog staat voor zulk een vertoon, maar dan moeten wij tevens te keunen geven, dat hij ditmaal zijn uitdrukking slecht gekozen heeft, zoodat een ondubbelzinnige en belangrijke wijziging noodig blijft.

Over § 6 en § 7 hebben wij hier niets in het midden te brengen: § 6 werd besproken tegelijk met § 3; § 7 toont slechts, welk aandeel eene begrootingsafdeeling heeft in de verhooging van het eindcijfer der uitgaven, en wat dienaangaande te zeggen is, kan gevoegelijk hieronder, bij de kantteekeningen op de verschillende hoofdstukken, worden aangestipt.

II.

JUSTITIE.

De Gouverneur-Generaal diende tijdens den vorigen Minister van Koloniën, een voorstel in tot verhooging van de traktementen der rechterlijke ambtenaren in het algemeen. »Terwijl", zegt de Memorie van Toelichting der begrooting voor 1879, »de Minister aan die algemeene lotsverbetering zijn bijval niet kon schenken, aangezien volgens hem de positie en de vooruitzichten der rechterlijke ambtenaren in vergelijking tot andere takken van dienst niet ongunstig waren te noemen, had hij slechts zijn ondersteuning verleend aan dat gedeelte van het voorstel, hetwelk in het bijzon-

der de raadsheeren en de advocaten-generaal betreft, op grond dat dezer bezoldiging inderdaad niet geëvenredigd was aan de stelling door, zoodanige hooggeplaatste ambtenaren ingenomen." Maar ook dat kan de Minister van Bosse niet goedvinden. Het is hem voorgekomen, dat vooreerst de bedoelde traktementen geenszins te laag zijn, in verhouding tot die van de hoogere betrekkingen in andere diensttakken, aan sommige waarvan niet minder verantwoordelijkheid is verbonden. Ten andere zou de verbetering der bezoldigingen van de genoemde categorie van rechterlijke ambtenaren het verband verbreken, dat tusschen dezer positie en die van de mindere rangen bij de rechterlijke macht bestaat, zoodat dan niet zou kunnen vermeden worden een toetreding tot de algemeene lotsverbetering, een denkbeeld dat, hoezeer daarvoor veel te zeggen moge zijn, door den tegenwoordigen toestand van 's lands financiën niet voor verwezenlijking vatbaar is."

De bedoeling, waarmee de Gouverneur-Generaal zijn voorstel deed, was, volgens de opmerkelijke uitdrukking der Memorie van Toelichting, om »door verbeterde vooruitzichten en grooter kans op promotie *bekwame* juristen over te halen, het kader der rechterlijke macht in Indië te *versterken*."

Aan die versterking bestaat ontegenzeggelijk behoefte. Ook zijn zonder verbetering van vooruitzichten op den duur geen *bekwame* juristen voor 's lands dienst in Indië te verkrijgen en te behouden. Verhooging van traktementen voor het geheele kader is evenwel niet noodig. De meeste rechterlijke ambtenaren in Indië geraken binnen vier, vijf jaar tot een post die hun f 600 's maands oplevert; een ambtenaar bij het binnenlandsch bestuur brengt het eerst na twaalf, veertien jaar zoo ver. f 600 voor een rechterlijk ambtenaar die betrekkelijk pas in dienst

is, mag een alleszins voldoende bezoldiging heeten.

Maar het ongeluk is, dat de rechterlijke ambtenaren acht, tien en meer jaren op dezelfde hoogte blijven staan — wij bedoelen natuurlijk financieel. Zoo doende onthoudt de Regeering het noodige.

Voor zoover zij presidenten van landraden zijn, dienen de rechterlijke ambtenaren op periodieke traktementsverhoogingen te kunnen rekenen, terwijl hun werkring dezelfde blijft. Van overplaatsingen naar andere colleges moest nooit sprake zijn. Van overplaatsingen naar andere residentiën, zelfs naar andere afdelingen, slechts zelden. Zal de vervanging van administratieve door rechterlijke ambtenaren als presidenten van landraden een verbetering genoemd kunnen worden en geen fictieven vooruitgang — om niet te zeggen: achteruitgang — dan moeten die rechtskundige voorzitters zich volkomen vertrouwd maken met de taal niet alleen, maar ook met de zeden, gewoonten, instellingen, ja, zelfs met de vooroordeelen van de inlanders over wie zij recht spreken; dan moeten zij, behalve een grondige algemeene kennis van land en volk, een uitgebreide en degelijke lokale kennis bezitten. Meerendeels missen zij dat alles nog nagenoeg ten eenenmale, hoe goed ook hun wil zij. Om het ontbrekende machtig te worden, moeten zij jaren lang in dezelfde afdeling blijven, en steeds bij denzelfden tak van dienst. Maar dan ook komt hun een behoorlijke periodieke traktementsverhoging toe.

De leden van de Raden van Justitie zouden, aanvankelijk zonder dat de schatkist bezwaard werd, een lotsverbetering kunnen verkrijgen. De griffiers bij die Raden ontvaugen, wat Soerabaia, Samarang en Batavia betreft, niet meer dan f 400 of f 600 vast traktement, maar wanneer wij beweren, dat zij bovendien 's maands f 1500 à f 2500 émolumenten genieten, overdrijven wij allerwaar-

schijnlijkst niet. Dat is te weelderig, daargelaten nog dat het émolumentenstelsel vicieus is. De Regeering verhoogde de vaste inkomsten der griffiers tot *f* 800 à *f* 1000, maar doe dan ook de émolumenten in 's lands kas storren, om met die bate de positie der raadsleden naar behooren te veranderen.

De presidenten van de Raden van Justitie worden ook te karig bezoldigd.

De leden van het Hoog Gerechtshof en de advocaten-generaal zeker niet minder.

De Minister vindt het niet noodig, den leden van het Hof *f* 1250, in plaats van *f* 1000 met periodieke verhooging, toe te kennen; toch is zelfs *f* 1250 voor zulke hooggeplaatste ambtenaren in het dure Batavia ontoereikend, om overeenkomstig hun »stelling» te kunnen leven. De Minister noemt hun traktementen geenszins te laag, »in verhouding tot die van de hoogere betrekkingen in andere diensttakken, aan sommige waarvan niet minder werkzaamheden en zeker niet minder verantwoordelijkheid is verbonden.» Ook dat gaat niet op. De chef van de gouvernements-marine — weinig anders dan een chef de bureau — heeft, even als een raadsheer, *f* 1000. Een ingenieur voor de stoomvaart ook *f* 1000. Een inspecteur voor de bebakening evenveel. Heeft een van die ambtenaren een verantwoordelijkheid, zoo groot als die van een lid van het hoogste rechterlijke college in Nederlandsch-Indië? Heeft een Hoofdingenieur 1^e klasse zulk eene verantwoordelijkheid? Of een Hoofdinspecteur van cultures? Zeer zeker: neen! En de Hoofdingenieur ontvangt *f* 1200, en de Hoofdinspecteur *f* 1500!

Van de 55 landraden op Java en Madura welke in 1877 nog door residenten of assistent-residenten werden ge-

presideerd, kwamen er in de eerste helft van 1878 weer 12 onder leiding van rechtskundige voorzitters, zegt het nieuwe Koloniale Verslag. In de Buitenbezittingen staan thans vier rechterlijke ambtenaren aan het hoofd van landraden. Nog omstreeks 25 rechtsgeleerde voorzitters worden noodig geacht. De globale post van traktementen der rechtskundige voorzitters en griffiers is daarom voor 1879 weer met f 20000 verhoogd. Een volgend jaar — het ontijdig aangenomen plan moet nu eenmaal uitgevoerd worden — zal nogmaals een vermeerdering opleveren. Is het echter te denken, dat er bruikbare personen te vinden zullen zijn, indien de financiële positie der rechterlijke ambtenaren, hun vooruitzicht in de eerste plaats, niet verbeterd wordt! De »minder gunstige” toestand van de schatkist moge, zooals de Minister zich uitlaat, »tot omzichtigheid aansporen bij het inwilligen van voorstellen tot vermeerdering der vaste uitgaven,” de bedenking dat de arbeid zich op den duur regelt naar het loon, moet ongetwijfeld ook tot zeer groote omzichtigheid bewegen bij het verwerpen van voorstellen tot lotsverbetering. De rechterlijke macht in Indië is door meer dan één werving van de laatste jaren reeds al te zeer gecomprometteerd. Ook met betrekking tot de inlandsche justiciabelen is het zaak, een anderen weg in te slaan.

Met groote ingenomenheid zien wij den Minister een poging aanwenden, om in 1879 het drie jaren te voren vastgesteld Reglement voor het rechtswezen in de Lampongs tot toepassing te doen geraken. De rechtsbedeeling in die residentie »verkeert in hoogst gebrekkigen, ten deele zelfs geheel onwettigen toestand. Daargelaten, dat de geheele inheemsche bevolking haar recht moet

zoeken bij vergaderingen van landshoofden, terwijl niet alleen de samenstelling dier vergaderingen, maar ook haar wijze van rechtspleging *geheel onvoldoende* is geregeld, bestaat er voor de overige tot de inlandsche bevolking behorende personen en voor de vreemde Oosterlingen geen enkel *wettig* rechtsprekende rechtbank. De rechtspleging ter politierol wordt, *in strijd met het Regeeringsreglement, door onbevoegde personen*, en zonder toepassing van wettige strafbepalingen, dus *geheel naar willekeur* uitgeoefend." Dat leest men in de Memorie van Toelichting. »Inmiddels," zegt het Koloniale Verslag voor 1878, »zijn voorloopige voorzieningen getroffen, om aan de rechtsmacht in politiezaken, zooals die thans wordt uitgeoefend, den wettigen grondslag te geven, welken zij tot dusver ontbeerde." Spoedig, zeer spoedig worde het onrecht, dat de arme bevolking zoo lang heeft moeten dragen, définitief opgeheven! Om den tegenwoordigen toestand moeten wij, als Nederlanders, ons schamen.

Een anderen loffelijken maatregel stelt de Minister voor, waar hij *f* 300,000 vraagt tot afschaffing der slaavernij in de residentie Ternate. »Weldra," wij halen nu het Koloniaal Verslag aan, »zal dus voor de geheele residentie Ternate") met uitzondering van de onderhoorigheden des Sultans op Nieuw Guinea en de daarbij behorende eilanden (»de bepaling kunnen gelden, die aanvankelijk alleen voor het sultanaat Batjan is gemaakt, dat het houden van slaven een misdrijf is, ter zake waarvan onderdanen der sultans in de residentie Ternate voor de gouvernements-rechtbanken aldaar terecht staan." Of dat echter veel baten zal, staat te bezien. Wij prijzen de aanvraag van den Minister, als een onontbeerlijken stap tot uitvoering van het bekende en ver-

waarloosde artikel van het Regeeringsreglement: »Uiterlijk op den 1^{en} Januari 1860 is de slavernij in *geheel* Nederlandsch-Indië afgeschaft." Zeker mag het echter worden geacht, dat de slavernij in de residentie Ternate alleen dáár zal verdwijnen, waar het Europeesch bestuur rechtstreeks toezicht houdt, zooals op de eilanden Ternate, Tidore en misschien ook Halmaheira, maar dat, om niet te gewagen van Nieuw Guinea, dat opzettelijk aan den maatregel wordt onttrokken, de slavernij feitelijk zal blijven, onder anderen in de bezittingen van den Sultan van Ternate op de Oostkust van Celebes, op de Bangaai-eilanden en de Soela-eilanden. En men bespare den Sultan het verwijt, dat hij ter kwader trouw handelt, door het misbruik in die streken niet met kracht te keeren! Men bedenke, dat op het gedeelte van Ceram, *dat gerekend wordt onder het bestuur van den Resident van Banda te staan*, even als op de Ceram-laut-eilanden en elders, de slavernij nog altijd schier openlijk in stand gehouden wordt, en er tusschen die eilanden en sommige deelen van Guinea nog altijd een vrij levendige slavenhandel wordt gedreven!

III.

FINANCIËN.

Wat wij dienaangaande wenschten aan te teekenen, is meerendeels hiervoren onder § 1—7 opgenomen. Eenige bladzijden verder nog drie kantteekeningen bij de rubriek »Middelen."

IV.

BINNENLANDSCH BESTUUR.

Wat is de Regeering voornemens ten opzichte van de suikercultuur, en in hoever kunnen haar plannen geacht worden, doeltreffend te zijn tot behoud en ontwikkeling van een industrie, die, op rationeele grondslagen berustend, voor de bevolking en de schatkist aanzienlijke winsten afwerpt? Die vraag zal, hopen wij, aan de orde komen. De opportuniteit moet ieder in 't oog vallen, die de 1e alinea van de Toelichting der Begrooting voor Binnenlandsch Bestuur *begrijpt*, en de économische toestanden van Java, zij het ook slechts eenigermate, kent. Het denkbeeld, dat de quaestie als reeds opgelost mag worden beschouwd, is, zoolang de fabrikanten uiet bij machte zijn om zich de beschikking over de noodige gronden te verzekeren, een volslagen illusie.

Drie voornemens, welke onder het hoofd Binnenlandsch Bestuur in de Memorie van Toelichting aangekondigd worden, zullen bij de Kamers zeker veel bijval vinden.

Het *eerste* plan is, om in eenige landschappen, grenzende aan de residentieën Tapanoeli en Padangsche Bovenlanden — namelijk in Silindong en naburige streken, in Padang Lawas en in Pangkallan Kotta Baroe en XII Kotta Kampar — ons bestuur te vestigen. Sedert 1840 reeds erkennen zij de Nederlandsche souvereiniteit, maar slechts bij horten en stooten openbaarde zich onze »gezagsoefening.» In de laatste jaren hebben de hoofden herhaaldelijk en »met steeds toenemenden aandrang» bij onze autoriteiten het aanzoek gedaan, om op gelijke wijze als hun bureu in de gouvernementslanden bestuurd te

worden. »Werd,» zegt de Minister, »nog langer aan den aandrang weerstand geboden, het Nederlandsche gezag zou er zeer stellig groote schade door lijden, en het verdient opmerking, dat men nu reeds — namelijk toen bij den aanvang der jongste krijgsverrichtingen tegen de Bataks van het Toba-meer onzerzijds een beroep werd gedaan op de medewerking der Silindongsche hoofden — de vraag heeft moeten hooren, wat de Silindongsche hoofden eigenlijk hadden aan een Gouvernement, dat in naam hun opperheer was, maar in werkelijkheid hun het bestuur en de bescherming niet wilde verleenen, waaraan zij behoefte hadden. De vriendschappelijke en eerbiedige gezindheid, welke in de genoemde landschappen steeds jegens het Gouvernement heeft bestaan, zou, wanneer men ze nog langer van een behoorlijk bestuur verstoken liet, kunnen verkeeren in een geest van verzet, en dan zouden de rust en orde, die nu nog met geringe uitgaven en op vredelievende wijze te verzekeren zijn, niet meer gehandhaafd kunnen worden dan door kostbare militaire expeditiën.» Daarom wil de Minister voor de genoemde landschappen drie controleurs aanstellen. Wij hadden gaarne gezien, dat een andere reden tot handelen dreef, maar wanneer er alleen te kiezen is tusschen nalatigheid uit geringschatting van beloften en plichtsbetrachting uit vrees voor zware boete verdient de laatste de voorkeur. Het is bovendien dezen Minister niet te wijten, dat de verplichting jegens de bevolking der genoemde landschappen niet reeds lang nagekomen werd; de groote fout werd in 1843 begaan, toen de Regeering den in Padang Bolok bereids gevestigden ambtenaar terugriep, en met de militaire, de civiele posten in de toenmalige afdeeling Pertibi introk; sedert werd dat gedeelte van Padang Lawas even als andere streken van

Midden-Sumatra door den Nederlandschen Souverein aan eigen lot overgelaten! — Tot aanbeveling van het thans gedane voorstel kan nog strekken, dat de Minister met de controleurs niet alleen eenige koffiemantri's, maar ook drie vaccinateurs, tevens doctors-djawa, in dienst wil stellen.

Het *tweede* plan is, om het personeel bij de Statistieke Opneming »te ontbinden”, en het kadaster zoodanig uit te breiden, dat het met alle metingen belast kan worden, die in de verschillende gewesten te verrichten zijn, terwijl het verzamelen van statistieke gegevens voor rekening der ambtenaren bij het binnenlandsch bestuur komt. Het doel van die verandering is, volgens het gezegde van den Minister — de Heeren van de Statistieke Opneming mogen wel een buiging maken voor dit compliment! — »om te zorgen dat *goed* gemeten wordt, en dat voor het geld, hetwelk men uitgeeft, iets verkregen wordt dat werkelijke en blijvende waarde heeft”. Het nieuwe personeel voor den technischen arbeid in de dessa's moet »zoodanig georganiseerd worden, dat daaraan, behalve de metingen ten behoeve van de landrente, ook alle andere metingen van bepaalde perceelen kunnen worden opgedragen, die volgens de bestaande verordeningen verricht moeten worden, als bij onteigening ten algemeenen nutte, bij afstand van woeste gronden in erfpacht, in huur, in eigendom of met recht van opstal”, enz.; »al die metingen vinden thans op hoogst onvoldoende wijze plaats”, gaat de Minister voort, »want ook de tegenwoordige *gouvernements-landmeters* bezitten niet allen de noodige kennis van het vak dat zij uitoefenen, en ontbreken bovendien dikwijls op plaatsen, waar zij noodig zijn.” Of er in den eersten tijd op Java over genoeg technisch personeel beschikt kan worden, om de verandering, die overigens van een goed inzicht en

een practischen zin getuigt, met ruime hand in te voeren, is twijfelachtig, dunkt ons. Door opleiding van jongelieden, die een cursus van een hoogere burgerschool achter den rug hebben, in de kolonie zelve, zal men echter langzamerhand zeer bruikbaar personeel kunnen verkrijgen, en tevens eenigen der inlandsche kinderen een goede toekomst kunnen verschaffen. De resultaten, met een dergelijke opleiding in Indië reeds verkregen, zijn, meenen wij, alleszins voldoende.

Ten derde is het plan gevormd, een stoomvaartdienst tusschen Java en China viâ Saigon of Makassar en Manilla te organiseeren; f 100.000 is op de begrooting uitgetrokken voor een proefvaart gedurende een jaar met booten van de maatschappij *Nederland*, die voor elke reis over Saigon f 12000, en voor elke reis langs de andere route f 20000 subsidie zal ontvangen. Op de wensche-lijkheid van zulk een verbinding is herhaaldelijk de aandacht gevestigd, in den laatsten tijd nog door den Hr. Wiselius. Van deze subsidie mag men voor het algemeen belang zeker niet minder nut verwachten, dan van die voor de vaart op Australië, en de maatschappij *Nederland* verbindt zich, om, wanneer na twaalf maanden aan vracht en passage per reis gemiddeld meer dan f 28000 of f 20000 verdiend blijkt te zijn — f 28000 voor de Saigon-route, f 20000 voor de andere — 50 % van dat meerdere aan de Regeering af te dragen. De reis over Makassar en Manilla heeft plaats, wanneer en zoo dikwijls de Indische Regeering dat »in het belang van den handel van Makassar” wenscht.

Van niet verblijdenden aard zijn eenige bijzonderheden in den »Uitgewerkten en Toelichtenden Staat” N°. 20, bij

de Begrooting voor het Departement van Binnenlandsch Bestuur behoorende. Het zijn deze twee posten:

Transportkosten voor burgerlijke gouv.-pascagiers.	f 395.000
Reis- en verblijfkosten van burgerlijke ambtenaren, enz. bij aanwijzing of verandering van bestemming.	» 360.000
	<hr/> f 750.000

De belangrijke post wijst op een in acht te nemen, maar verzuimde voorzichtigheid bij het verplaatsen en verlof geven.

Een teleurstelling verder is het, ook in deze begrooting weer geen spoor te ontdekken van een poging tot reorganisatie der politie. »Met de veiligheid van personen en goederen op Java en Madura was het over 't algemeen niet ongunstiger gesteld, dan in vorige jaren,» verzekert het Koloniaal Verslag voor 1878. Om er zich van te overtuigen, dat de toestand dus nog altijd zeer treurig was, heeft men maar even de bladzijde om te keeren, en na te zien wat er van de dessahoofden wordt medegedeeld. Hier heet het, dat de werking van de politie in de dessa zelve veel te wenschen overliet. Hier wordt erkend, dat voor menig dessahoofd de verleiding om de landrente, welke hij in de schatkist moest storten, ten eigen bate te gebruiken, te sterk was, en dat de met schuld bezwaarde dessahoofden er veelal toe overgingen, zich met slecht volk, ook met opiumsmokkeelaars, in te laten. »Het is duidelijk,» meent de Verslaggever, »dat onder zoodanige omstandigheden van hun politiezorg weinig uitkomsten zijn te verwachten.» Zeer zeker, maar het is onduidelijk, hoe men dan trachten kan, de onveiligheid op Java te verbloemen, en waarom

alle voorstellen tot reorganisatie der politie onuitgevoerd blijven. In 1872 benoemde Z.E. Loudon den directeur van binnenlandsch bestuur en dien van justitie met den procureur-generaal in commissie, om een uitbreiding en verbetering der politie te ontwerpen; jaren achtereen werd niets van het resultaat vernomen. In 1875 werd aan de bedoelde commissie de oud-Resident Bosscher toegevoegd, er volgde een voorstel, maar de Gouverneur-Generaal verwierp het, en van gevoelen zijnde, dat het tot den werkkring van het Departement van Binnenlandsch Bestuur behoorde, om de Regeering ter zake voor te lichten, droeg hij den toenmaligen Directeur van dat Departement op, om, rekening houdende met de bemerkingen, door Z.E. en door den Raad van Indië gemaakt, en na voor zooveel nodig de hoofden van gewestelijk bestuur andermaal te hebben gehoord, nieuwe voorstellen te doen. De Directeur Bosscher voldeed aan die opdracht; het Koloniaal Verslag voor 1877 gaf de hoop, dat de Regeering tot handelen zou overgaan; de Memorie van Toelichting op de begrooting voor 1879 zwijgt, en het Koloniaal Rapport voor 1878 brengt de boodschap: »De voorgenomen verbetering der politie op Java en Madura heeft ook thans nog niet haar beslag gekregen.» De adviezen, welke der Regeering werden voorgesteld, »bleken de zaak niet genoegzaam te hebben voorbereid.» Zoover zijn wij gekomen sinds 1872!

Met de afschaffing der pantjèn-diensten zijn wij niet verder.

Het gedeelte der Memorie van Toelichting, dat het Departement van Binnenlandsch Bestuur betreft, eindigt met het bericht dat er voor het aan- en bijplanten van djatiboomen f 25000, en voor inkoop van koffie f 53800 meer is aangevraagd, da 1878 noodig was. Als ver-

klaring van 't laatste wordt te berde gebracht, dat er »een juistere berekening» verkregen werd van de in te koopen hoeveelheid koffie der Vorstenlanden, waarvoor de Regeering *f* 25 in plaats van *f* 14 heeft te betalen. Waaraan het minder juiste der vorige berekening te wijten was, ligt in 't duister.

De geheimzinnigheid is belangrijk genoeg om er op te wijzen, maar niet om er bij te vertoeven, te minder daar er nog iets te zeggen is over de koffiecultuur-politiek in 't algemeen. Wat men hiertegen ook aanvoere, voorloopig is de gedwongen koffiecultuur niet af te schaffen, maar ook is zij op den duur onhoudbaar. De financiëele toestand der kolonie is beter dan men na al de zware beproevingen, waaraan de schatkist blootstond en bij zulk een wrak stelsel, als dat waarin wij de inkomsten zoeken, verwachten kon, maar hoe zal het na een kwart eeuw zijn? De beste gronden van Java zijn reeds nagenoeg overal beplant, en niets is moeilijker dan koffie te produceeren op ongeschikte gronden, hetzij met, hetzij zonder intensive cultuur. — De uitbreiding van de teelt der Liberia-koffie — onvermijdelijk, wanneer deze koffie, wat deskundigen beweren, dat gebeuren zal, op Java toont ook in lagere streken welig te tieren — opent voor de teelt van het product een terrein, wel twintigmaal zoo groot als het tegenwoordige, en dat zal de prijzen tot een minimum doen dalen. — Santos, dat thans reeds tegen veel lager prijzen bijna even goede koffie levert als Java, bedreigt ons jaarlijks meer en meer. En de gedwongen koffiecultuur legt der bevolking van Java een last op, die nog zwaarder drukt dan vroeger de indigocultuur. Misschien kan zij twintig, dertig jaar blijven bestaan, maar dan ook is om de aangevoerde redenen het einde daar. En wat dan?

De ondervinding heeft geleerd, dat men in Neder-

landsch-Indië in 25 jaar met financiëele hervormingen niet ver vordert; geraden schijnt het, die omstandigheid thans reeds te bedenken.

De aanvraag van f 25000 voor het aanplanten en bijplanten van djatiboomen vestigt de attentie op het boschwezen. Tegen de aanvraag hebben wij niets, wij zijn volkomen onbevoegd daarover een meening te uiten, maar wij vinden alle vrijmoedigheid, om den Minister en de Kamer dringend te vragen, naar den toestand van het boschwezen een onderzoek in te stellen. Er wordt jaarlijks bijna 2¹/₂ ton uitgegeven voor bezoldiging van personeel alleen, en met welk nut? Een behoorlijk toezicht is er niet, en kan er ook niet zijn, buiten de ambtenaren van het binnenlandsch bestuur. Zaten dezen minder aan de schrijftafel, en werden zij met de zorg voor het bijplanten en bewaken belast, de Regeering zou alleen enkele, speciaal voor het boschwezen opgeleide, personen als adviseur behoeven, om met veel minder onkosten even goede, ja, betere resultaten te verkrijgen. —

V.

ONDERWIJS, EEREDIENST en NIJVERHEID.

Eenparig hebben de Indische autoriteiten en de Indische ingezetenen, blijkens de Memorie van Toelichting, het verlangen te kennen gegeven, dat aan de hogere burgerscholen te Samarang en te Soerabaia de cursus tot een vijfjarigen mocht worden uitgebreid; de Minister wenscht daartoe over te gaan. Vermeerdering van uit-

gaven zal er niet het gevolg van zijn, want gelijktijdig wil de Minister het internaat van het zoogenoemde Gymnasium Willem III opheffen, wat ook uit een paedagogisch oogpunt een goede greep zal zijn, en de besparing, hierdoor te verkrijgen, is tot dekking van de verhooging der uitgaven in Midden- en Oost Java genoeg. De omstandigheid, dat de cursus aan de hoogere burgerschool te Samarang en aan die te Soerabaia thans slechts drie jaren duurt, verplicht veel ouders, die voor hun kinderen middelbaar onderwijs begeeren, om hen toch naar het betrekkelijk veraf gelegen Batavia te zenden, en dat is den meesten een zeer groot bezwaar, en staat den bloei althans van de Samarangsche burgerschool in den weg. Op alle Europeanen, maar ook op ontwikkelde inlanders zal de goedkeuring van het voorstel des Ministers door de Staten-Generaal een uitstekenden invloed hebben.

Het inlandsch onderwijs wordt, door de aanneming der begrooting, met de oprichting van een nieuwe kweekschool te Padang Sidempoean en met een belangrijke vermeerdering van de kweekelingen aan de school te Bandjermassing gebaat. Ook dat verdient een woord van dank. Alleen door vermeerdering en uitbreiding van de kweekscholen, maar gepaard aan zorgvuldige schifting van hen die toelating begeeren, en gepaard ook aan verbetering van het onderwijs, door beperking van het getal leer vakken, zal de Regeering in staat geraken, over weinig jaren een menigte degelijke volksscholen in 't leven te roepen. Met den besten wil is zij thans daartoe niet bij machte. Feitelijk zijn er tegenwoordig reeds meerscholen dan onderwijzers.

Ten behoeve der zonen van inlandsche hoofden en andere aanzienlijke inboorlingen worden te Magelang,

Bandong en Probolingo scholen *ingericht*. Voor 1878 werd *f* 21000 toegestaan, maar van die som zal ultimo December a.s. vermoedelijk niet meer dan *f* 3600 uitgegeven zijn! Het overschot, met nog *f* 17400 er bij, is voor 1879 bestemd. Mag men verwachten, dat dan het beschikbare geld wèl zal gebruikt worden? Er wordt aan inrichtingen als de bedoelde een groote behoefte gevoeld, en zij kunnen, al ware het alleen ter opleiding van inlanders voor het ambt van djaksa, uitmuntend nuttig zijn. Behalve een goede leiding echter is daarvoor weder noodig een niet uitgebreid leerplan; anders *moet* het vele het degelijke beletten. Wat onderwijs betreft, zijn wij ook voor Java groote voorstanders van intensieve cultuur. Beter één goede school dan tien slechte, en slecht is elke school die niet grondig en zooveel doenlijk harmonisch ontwikkelt.

Te Magelang, waar nu de meeste Amboineesche militairen garnizoen houden, zal voor de kinderen van die christenen een school worden opgericht, die hun gratis hetzelfde onderwijs geeft, als zij tot heden op de lagere scholen voor Europeanen kosteloos ontvingen, en die — vrij weinig! — *f* 10000 per jaar zal kosten. Of de andere Amboineezen, de Amboineezen aldaar die elders in garnizoen zijn, voor hun kinderen op de Europeesche scholen toegang zullen blijven vinden, wordt niet gemeld. Weigering zou met het oog op de gewichtige diensten welke de trouwe Amboineezen steeds bewezen, onstaatkundig zijn.

In het belang der inlandsche en Europeesche bevolking wordt nog een maatregel voorgesteld: de oprichting van een *parc vaccinogène* te Batoe Toelis. Verscheiden deskundigen hebben daarvoor reeds jaren geijverd.

Bedenkelyk schijnt de bijna f36000 lagere raming van de posten voor het mijnwezen. Wel is waar behoeft, blykens den Uitgewerkten en Toelichtenden Staat N°. 21, op die vermindering geen verkleining van den werkkring te volgen, maar juist verruiming van dien werkkring is noodig. In het Koloniaal Verslag voor 1878 verklaart de Regeering ten aanzien der artesische putten te Batavia: »Zonder het nu beschikbare artesische drinkwater zou de gezondheidstoestand onder de bewoners van Java's hoofdstad, die door den drogen tijd toch al te wenschen overliet, een nog treuriger aanzien verkregen hebben." Is het der Regeering niet bekend, dat er nog veel plaatsen op Java zijn, waar, ook in de omstreken, geen druppel goed drinkwater voor de bevolking te vinden is? Een der eerste en redelykste levensbehoeften blijft dus onbevredigd.

De uitgaven die in verband staan met het zoutmonopolie worden voor 1879 op f35000 hooger dan voor 1878 geschat. Wij moeten ons veroorloven, met nadruk in overweging te geven, om der bevolking het zout, dat zij in de gouvernementspakhuizen koopt voortaan te doen toewegen. Het stelsel van *meten* bevordert de kwade trouw, is een plaag voor den inlander, en berokkent een groot nadeel aan de schatkist; alleen vaart het pakhuispersoneel er wel bij.

Door den Minister wordt nog het denkbeeld geoperd, om ambtenaren voor de beoefening der Indische talen aan te stellen, die aanvankelijk een traktement van f300 's maands zullen ontvangen dat tot f1000 kan klimmen, en die de Indische Regeering ter zijde zullen staan »bij haar menigvuldige aanrakingen met inlandsche vorsten en hoofden en haar schier dagelijksche be-

moeingen met de inlandsche huishouding." Fondsen voor bezoldiging zijn op de begrooting niet uitgetrokken; het noodige geld moet uit den, f100000 bedragenden, post voor Onvoorziene Uitgaven gevonden worden. Maar zijn er personen, theoretisch en praktisch voor de vorming van die ambtenaren geschikt? Waar? In Nederland? In Indië zelf? De ondervinding, met de opleiding van jongelieden tot tolk voor het Chineesch verkregen, doe een herhaling van kostbare en nadeelige proeven vermijden, en de Regeering besluiten, de candidaten in staat te stellen, van het volk zelf de taal te leeren, om hen vervolgens naar Europa te zenden, waar zij dan wetenschappelijk de studie kunnen voortzetten.

Tot hetgeen in de Memorie niet toegezegd wordt behoort een maatregel, die den voor vervoer en landbouw onmisbaren veestapel tegen verderen achteruitgang kan helpen behoeden. Hoe het in de laatste jaren met den veeartsenijdienst ging, deelt ons het nieuwe Koloniale Verslag in de weinig bemoedigende woorden mede: »Ofschoon sedert December 1877 bepaald was, dat voortaan in stede van 5 Europeesche gouvernements-veeartsen, er 7 zouden kunnen in dienst zijn, waren gedurende het grootste gedeelte van 1877 slechts drie in Indië beschikbaar." »Omstreeks medio 1878 waren er van de zes standplaatsen vijf vervuld." Vijf voor de geheele kolonie!

VI.

OPENBARE WERKEN.

„De belangrijkste verhoogingen op deze afdeeling voorkomende, buiten de posten voor groote werken, zijn

uitgetrokken voor den post „huishuurindemniteit en lokaalhuur”, welke met f 101 000, en voor de onderafdeeling „brievenpost en telegrafie”, welke met ruim f 35.000 is gestegen.”

Naar aanleiding van die f 101,000 een paar »bemerkingen.”

Als beginsel heeft de Indische Regeering aangenomen, om voor rekening van den staat geen huizen of bureaux te bouwen, waar geschikte lokaliteiten te huur zijn. Dientengevolge worden verschillende particuliere woonhuizen tegenwoordig geoccupeerd als gouvernements-bureaux, en ontvangen verschillende ambtenaren, die aanspraak hebben op het genot eener vrije woning, tegenwoordig een zekere geldsom als huishuur-indemniteit.

Er is voor dat beginsel veel te zeggen, maar een regel, waarvan alleen in de uiterste noodzakelijkheid wordt afgeweken, moet zijn, dat een ambtenaar bij het binnenlandsch bestuur woont in een landsgebouw. Ten eerste omdat hij anders zelden behoorlijk gehuisvest is; ten tweede, omdat de assistent-resident of controleur, die voor zich zelve een huis huurt of, wat ook nu en dan gebeurt, koopt dan wel bouwt, nagenoeg altijd in een minder wenselijke, minder zuivere positie geraakt.

Ook gaat het bij dat huizen huren voor rekening van het gouvernement — we spreken nu in 't algemeen — somtijds vrij roekeloos toe. Dat, zeer ten nadeele van particulieren, die geen eigenaars van woningen zijn, de huurprijzen aanmerkelijk stijgen, nu het gouvernement op zooveel gebouwen de hand legt, is onvermijdelijk, maar dat er voor rekening van de schatkist meer uitgegeven wordt dan het noodige, verdient scherpe afkeuring. Te Batavia en elders kan men echter het bewijs viu-

den, dat het aangewezen kwaad bestaat. Wij zouden ergens in Indië een huis kunnen aantonen, dat hoogstens f 175 huur waard is, maar waarvoor het gouvernement maandelijks ruim het dubbele, nl. f 400, betaalt. Zulk een »opdrrijving» behoort stellig tot de »schadelijke.»

„Volgens het werkplan” (voor 1879) „wordt voor bevoeiingswerken ruim f 18.000 minder uitgetrokken.”

Die mededeeling doet zeer onaangenaam aan. Hoe kan de Minister zulk een inkrimping der uitgaven voorstellen! f 18000 is niet veel, maar wat wordt er toch al niet weinig aan irrigatiewerken besteed! Veeleer moest uitbreiding en een aanzienlijke uitbreiding wensch en streven zijn. Of is het niet waar, dat alleen na aanleg van irrigatiewerken een krachtige ontwikkeling van de welvaart der landbouwende inlanders te verwachten is, en dat dezen zonder irrigatiewerken jaarlijks aan de vreeselijkste ellende blootstaan? Alleen die overweging reeds had den Minister moeten terughouden. De bevolking van Indië heeft een betere bejegening verdiend.

En in deze aangelegenheid is het belang der inlanders het voordeel der schatkist. Nergens, voor zoover wij weten, zijn irrigatiewerken aan te wijzen, die, doelmatig aangelegd, geen ruime rente afwerpen. In Britsch-Indië heeft men er, die jaarlijks 16, ja 21 $\frac{0}{10}$ rente geven; gemiddeld rendeert elk irrigatiewerk daar 7.7 %.

Een post van f 250.000 is „uitsluitend bestemd voor het Goenoeng Sahari-kanaal, waaraan in 1878 nog weinig zal kunnen gedaan zijn, omdat het gewijzigd project voor dit kanaal, waarvan de kosten, met inbegrip van de uitgaven voor onteigening, nu op f 302.752 zijn ge-

raamd, eerst in November 1877 is kunnen worden goedgekeurd, en daarna nog de onteigening der benoodigde gronden en de uitbesteding van het werk is moeten worden voorbereid."

In het Koloniaal Verslag voor 1877 lezen wij, dat de kosten van het aftappingskanaal, aanvankelijk op f 197.000 geraamd, door wijziging van het project tot f 350.000 zouden klimmen, en dat men vóór 1878 met de uitvoering niet zou kunnen beginnen, »omdat het inkaarten brengen en onteigenen der benoodigde gronden veel tijd vordert."

In het Verslag voor 1878 wordt medegedeeld, dat de kosten van het aftappingskanaal uit de Goenong Sahari met de daarbij behorende kunstwerken op f 302752 zijn geschat, en ook: »In April jl. is het werk uitbesteed en aangenomen voor f 256000, zijnde f 428 beneden de raming."

Zeer veel overeenstemming is er tusschen die drie officiële citaten niet. Opmerkelijk vooral mag het genoemd worden, dat in de Memorie van Toelichting, met een trouwens vrij nevelachtig argument, wordt te kennen gegeven, dat er in 1878 nog niet veel gewerkt kon worden aan het kanaal, terwijl het Verslag voor 1878 de tijding inhoudt, dat er reeds in April jl. een uitbesteding en ook een aanneming plaats hadden. Misrekeningen, zoowel wat tijd als geld betreft, schijnen zich bij dit werk herhaaldelijk te hebben voorgedaan.

„Wat de staatsspoorwegen op Java betreft, is bij deze begrooting gerekend.

a. op de voltooiing der reeds gedeeltelijk in exploitatie gebrachte lijn van Soerabaia naar Pasoeroean en Malang — waarvoor in 1879 nog slechts een geringe

uitgaaft wordt gevorderd — en op de verdere exploitatie dier lijn;

b. op de voortzetting van den aanleg der lijn van Sidho Ardjo naar Madioen met zijtak naar Blitar en op de doortrekking dier lijn van Madioen tot Soerakarta;

c. op de voortzetting van den aanleg der lijn van Buitenzorg naar Tjitjalengka, en

d. op de voltooiing der reeds zeer ver gevorderde opnemingen tusschen Tjitjalengka en Tjilatjap, en op het verrichten van de opnemingen, die noodig zullen zijn om te zijner tijd aan de Wetgevende Macht voorstellen te doen tot den aanleg van de spoorwegverbindingen, waarvoor bij de contracten van 13 Juni 1877 concessie was verleend aan de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij.

„Een specificatie der uitgaven, voor deze verschillende doeleinden vereischt, wordt bij deze Memorie overgelegd.”

De juistheid der cijfers mogen wij niet beoordeelen. De naam van den Hr. Maarschalk echter klinkt te goed, om ze niet met vertrouwen aan te nemen. Wij releveeren slechts, dat de post »onteigeningen en schade-loosstellingen,” in vergelijking met het totaal zóó gering is, dat aspirant-concessionarissen, die bij voorkeur geen lijnen aanleggen als de spoorweg van Leiden naar Woerden, er van moeten watertanden. En toch gelooven wij, dat nog eer al de overige cijfers zouden tegenvallen, dan de post voor onteigeningen.

Een kort woord over richting en tarieven zij ons vergund!

Spoorwegen zijn inzonderheid dáár op Java noodig, niet waar nog nagenoeg niemand woont, maar waar de bevolking reeds talrijk is, en waar de andere landwegen gedurende den Westmoesson in een treurigen toestand verkeerden, en het slechte gehalte, of de absolute absentie van bruggen den toestand verergert.

Dat is het meest in de zware kleistreken het geval, en juist in die streken is het trekvee slecht vertegenwoordigd. Voor trekstieren schijnen de kleistreken ten eenemale ongeschikt, terwijl de karbouwen, die daar den voor hen onmisbaren modder vinden, en zich dus wel op hun plaats voelen, voor zware transporten over lange trajecten niet bruikbaar zijn. In het gebergte, waar het water helderder, het gras beter, het klimaat gezonder is, verkeert het trekvee in gunstiger omstandigheden.

Op die waarheid werd tot nu toe bij het ontwerpen en vaststellen van spoorwegrichtingen te weinig gelet. De Memorie van Toelichting geeft er een nieuw bewijs van. Voor het oogenblik is er weinig meer aan te doen; voor het vervolg — en de spoorwegbouw in Nederlandsch-Indië is eigenlijk immers nog slechts begonnen? — daarentegen wel. Één fout worde thans reeds vermeden! Men zie van de ongezellige lijn Tjitjalengka—Tjilatjap af! Met het oog op het defensiewezen moge die worden begeerd, Tjilatjap is toch zeker alleen bestemd, om ons tegen een buitenlandschen vijand dienst te doen. Hebben wij dien te verwachten; en zouden wij, *als* hij met een aanzienlijke macht kwam, hem kunnen weerstaan, zoolang er niet heel wat andere en veel meer tijdroovende maatregelen genomen zijn, dan een spoorwegverbinding van Tjitjalengka met Tjilatjap? We handelen vermoedelijk practischer en wijzer en nuttiger, door ons die schrikbeelden van een buitenlandschen vijand uit het hoofd te zetten, energieker tegen een binnenlandschen vijand te ageeren, onze waakzaamheid op het voortwoekerende Mahomedanisme te richten, en verder onze kracht aan te wenden tot bevrediging van het volk, tot ruimer behartiging van zijn belangen, in de eerste plaats daar waar de behoefte het grootst is.

Ook bij de exploitatie van de zeer weinige reeds bestaande spoorwegen wordt het belang van den inlander niet genoeg in acht genomen. Voor het goederenvervoer heeft de Spoorwegmaatschappij drie klassen gekozen, met dit tarief:

1e klasse.	16 cent per kilometer.
2e »	12 » » »
3e »	7 » » »

Verder is er voor gezorgd, dat de meeste goederen onder de eerste klasse worden gerangschikt.

Het transport van suiker kost op Java per spoor *achtmaal* meer dan in Europa!

Men mag het als zeker beschouwen, dat ten gevolge van dit hooge tarief overal waar de bruggen en wegen goed zijn, zooals b. v. van Poerworedjo tot aan de grens van Bagelen, een vervoer met de primitieve Javaansche karren goedkooper, minstens even goedkoop uitkomt als een transport per spoor. Bij spoorwegvervoer — het wordt dikwijls over het hoofd gezien — moeten de goederen eerst naar een station worden gebracht, en dan weer van een ander station naar de werkelijke plaats van bestemming, en bij het een en ander komt in den regel een expediteur te pas, terwijl de Maatschappij, in geval van niet tijdige afhaling, overliggenden vordert en dat alles is voor den inlander een afschrikwekkend bezwaar. Bij afstanden van 75 kilometer en daarbeneden bedragen de bedoelde extra-onkosten 25 à 50 % van de vracht! En aangezien de inlander zelden goederen over groote afstanden, gewoonlijk alleen naar dichtbij gelegen passers of de naburige hoofdstad te transporteeren heeft, maakt hij voor *goederenvervoer* tegenwoordig zelden van den spoorweg gebruik. Geen padi, geen djagong, geen ketella, geen Javaansche suiker, geen katjang — alle producten

van groot belang — geeft hij aan de Spoorwegmaatschappij; het vervoer geschiedt nog altijd per kar of draagpaard!

Spoorwegen zijn in een land als Java, waar kanalen geheel ontbreken, waar de rivieren weinig talrijk en voor het grootste gedeelte van het jaar onbevaarbaar zijn, waar de veestapel ontoereikend is, en de gewone landwegen zeer veel kosten, volstrekt *onmisbaar*; in de eerste plaats voor de inlandsche bevolking. Zal deze echter op groote schaal niet alleen voor personen-, maar ook voor goederenvervoer, van de spoorwegen partij kunnen trekken, dan schijnt een tarief als het volgende, dat op een verdeling in vier klassen berust, aanbeveling te verdienen:

1e klasse 20 cent per ton-kilometer.

NB. Tot die klasse behooren goederen van meer dan f 250 waarde per ton, zooals koffie, indigo, tabak, thee, tin, koper, petroleum, enz.

2e klasse 11 cent per ton-kilometer.

NB. Voor goederen van f 100 à 250 per ton, zooals suiker, rijst, kedelle, enz.

3e klasse 9 cent per ton-kilometer.

NB. Voor goederen van f 25 à 100 de ton, zooals djagong, kedelle, padi, Javaansche suiker, katjang, boenkil, kunstmeststoffen, enz.

4e klasse 6 cent per ton-kilometer.

NB. Voor alle goederen van minder waarde dan f 25 per ton.

Het een en ander met uitzondering voor volumineuse goederen.

Een tarief als het bovenstaande zou dit voor hebben, dat de bergspoorwegen, waarvan de exploitatiekosten het hoogst zijn, producten zouden vervoeren, die in de eerste klasse vallen, als: koffie, thee, tabak. De spoorwegen in de vlakten — heusche vlaktelijnen, dus niet zooals de baan tusschen Taugoeng en Lawang! — zouden in rijst en suiker hun hoofdproducten vinden. Het tarief daarvoor is lager, maar de hoeveelheid is veel grooter, en spoorwegen door vlakten vereischen minder kapitaal voor aanleg, en kosten minder aan exploitatie.

Om het groote belang, dat de inlandsche bevolking bij de zaak heeft, houde men ons bovenstaande uitweiding, welke hier anders eenigszins misplaatst is, ten goede!

Alvorens echter van Openbare Werken afscheid te nemen, moeten wij nog op het in den laatsten tijd uitgevaardigde en toegepaste regeeringsbesluit wijzen, dat het onderhoud en ook de constructie van kleine landsgebouwen aan de ambtenaren bij het binnenlandsch bestuur opdraagt. Daardoor zijn de ingenieurs van een voor hen onaangename taak bevrijd, terwijl de Regeering, zonder de uitgaven voor personeel te verhoogen, een grooter getal wetenschappelijk gevormde mannen voor de uitvoering van belangrijke werken beschikbaar heeft, en de bedoelde landsgebouwen worden er niet slechter door, en niet duurder ook.

Wij gelooven, dat de Regeering wel zou doen, met in 't algemeen ten aanzien der openbare werken meer partij te trekken van de ambtenaren bij het binnenlandsch bestuur. In de laatste jaren was zeer duidelijk het streven te bespeuren, om alles op het bureau te Batavia te centraliseeren; die nieuwe richting is niet in 's lands belang. Lossen van Batavia, maar meer ondergeschikt aan de residenten zijnde, zouden de ambtenaren bij de burgerlijke openbare werken in den regel onder een scherper toezicht staan, dan hun Inspecteurs tegenwoordig uitoefenen, en — we hebben vooral het mindere personeel op het oog — beter, wellicht tegelijk goedkooper, werken. Kwam daarbij, dat zij zeldzamer overgeplaatst werden en strenger aansprakelijk gesteld, dan zou menige gegronde aanmerking vervallen. Tegenwoordig worden er veel te veel plannen »gewijzigd;» verder gebeurt het veel te dikwijls, dat een onder handen zijnd werk niet tijdig wordt afge-

maakt, waardoor het beduidend meer kost dan noodig is, en bovendien zijn er vrij wat gebouwen en gebouwtjes gezet, die, hoe duur ook, niet lang na de voltooiing ondoelmatig bleken te zijn, indien zij, wat niet altijd het geval was, hecht genoeg waren, om de voltooiing een of twee jaar te overleven.

Met dat al zijn wij dankbaar voor de reeds ingevoerde verandering, welke hierboven werd genoemd. —

VII.

OORLOG.

„De onderafdeeling „werving”, die ook in 1879 in hooge mate den invloed zal ondervinden van de tijdelijk verhoogde hand- en aanbrenggelden en reëngagements-premiën, moest van *f* 257177 tot 925000 worden opgevoerd.”

Volgens den Uitgewerkten en Toelichtenden Staat No. 31 is de raming van *f* 925.000 »meer” in overeenstemming met de uitgaven in de laatste drie jaren. Voor 1878 werd desniettemin slechts *f* 257.177 op de begrooting gebracht. De Minister van Bosse gaat van het gezonde beginsel uit, »dat de begrooting zooveel mogelijk met de werkelijkheid behoort overeen te komen,” en vraagt ruim 6 ton meer. Wie niet van het fictieve houdt, zal dat prijzen.

Komt het echter met de werkelijkheid overeen, de posten voor uitzending van suppletietroepen lager te ra-

men, en voor 1879 een aanvoer van 2000 man als toereikend te beschouwen, terwijl er in 1878 2500 werd uitgezonden? De toestand in Noord-Sumatra geeft een ontkenkend antwoord, meenen wij. De Minister rekent op het overcompleet aan Europeesche militairen, dat reeds in Indië bestaat, en »dat ook in 1879 vermoedelijk nog niet zal zijn verdwenen.” 't Is te hopen dat het vooreerst niet verdwijnen zal, maar op het papier beteekent het vrij wat meer dan te velde. Aan strijdbare manschappen heeft men, naar de werkelijke behoefte gerekend, in Indië eer een tekort dan een overcompleet.

Voor den post betreffende de opleiding van Indische officieren aan de Krijgsschool te Breda is *f* 10400 meer uitgetrokken. De Minister wenscht, dat de bezoldiging der Indische officieren, die den cursus van de tweede afdeeling der genoemde school bijwonen, van *f* 1900 tot *f* 2300 worde verhoogd; dat de gehuwde officieren een toelage van *f* 1000 's jaars genieten, en dat aan officieren, die hun studiën in de 2e afdeeling met vrucht volbrengen, gedurende hun verderen diensttijd in subalterne rangen een vaste toelage van *f* 50 's maands verleend worde. »Het behoeft wel geen betoog”, zegt de Memorie van Toelichting, »dat het van 't grootste gewicht is, allengs een kern van deugdelijk wetenschappelijk ontwikkelde officieren te verkrijgen, ter vervulling van zooveel betrekkingen in het leger, die, zullen zij geheel naar den eisch worden waargenomen, buitengewone verstandsontwikkeling vorderen.” Tot heden bleek bij het Indische officierscorps »weinig opgewektheid te bestaan, om zich voor de krijgsschoolstudiën voor te bereiden.” Het middel, door den Minister aangeprezen, neemt de hoofdoorzaak van »die weinige opgewektheid” weg.

Nog meer bijval verdient het voornemen van den Minister, om de pensioenen der Indische officieren te verhoogen. Tegenwoordig ontvangt de Indische officier in menig geval, »een geringer pensioen,» merkt de Minister zeer terecht aan, »dan zijn ranggenoot van het Nederlandsche leger toekomt, die, onder overigens gelijke bijkomstandigheden, niet langer dan vijf jaar in tropische gewesten gedetacheerd was. Deze onbillijkheid kan bezwaarlijk bestendigd worden.»

Ongetwijfeld zal de geheele Kamer dat den Minister nazeggen. Conservatieven, liberalen, antirevolutionairen, alle partijen in de Staten-Generaal waardeeren de ongemeen groote diensten, welke het Indische leger, door zijn wakkere en flinke officieren aangevoerd, onverflauwd, en vaak in de hachelijkste omstandigheden, bewezen heeft en nog bewijst; elke maatregel om van die waardeering overtuigend blijk te geven moet met warmte worden gesteund, vooral wanneer hij tevens aan een grievende onbillijkheid een einde maakt. De details van het ontwerp, dat de Minister aanbieden zal, zijn nog niet bekend; mogen wij verwachten, dat Z. E. ook de hoofdofficieren bedenken zal, en dat de verhooging der pensioenen voor den vervolge ook toegekend zal worden aan hen, die thans reeds den dienst verlaten hebben? Het eerste is noodig, o. a. om de verhouding tusschen de rangen niet te verbreken; het laatste is redelijk om al dezelfde argumenten, waarmede op verbetering voor nog dienende officieren zoo juist aangedrongen wordt.

Hoe staat het met de uitvoering van het plan, om de meeste troepen van de strandplaatsen naar de koelere en veel gezonder bergstreken over te brengen? Er wordt blijkens den Toelichtenden Staat aan voortgewerkt; zou

de afdoening niet bespoedigd kunnen worden? Men houde in het oog, dat van die verplaatsing een belangrijke verlenging van vele menschenlevens te wachten is!

VIII.

MARINE.

„De meeningen in Indië over hetgeen ter verbetering van het Marine-établissement en de fabriek voor de Marine en het Stoomwezen te Soerabaia verricht moet worden, zoowel als over de noodzakelijkheid der tot dat einde geprojecteerde werken, blijven nog altijd zeer verdeeld. Nu aan het hoofd van het Marine-établissement te Soerabaia een hoofdofficier van de Nederlandsche marine is opgetreden, die deze betrekking ook als burgerlijk ambtenaar zal blijven bekleeden, mag men vertrouwen, dat eindelijk een definitieve beslissing zal worden genomen. Aan den nieuwen Directeur toch is opgedragen, na verloop van een voldoende tijd, zijn verkregen ondervinding en daaraan ontleende denkbeelden in een rapport samen te vatten, opdat de Indische Regeering daardoor in staat zal zijn, een definitieve beslissing te nemen.”

Enkele vragen! Waren de vroegere directeuren geen officieren der Nederlandsche Marine? Of werd hun »verkregen» ondervinding niet geraadpleegd? Dan wel, waren aan hun ondervinding geen denkbeelden te ontleenen? Waarom de Indische Regeering niet reeds lang geleden een beslissing kon nemen is uit de, als argumenten bijgebrachte, mededeelingen bezwaarlijk op te maken. Aan een voor décisie »voldoenden» tijd heeft het zeker niet ontbroken.

De Regeering stelt voor, twee schroefstoomers te doen aanbouwen. Zij »hoopt met deze aanvraag te kunnen volstaan, maar acht het niet overbodig er op te wijzen, dat van de schepen, in Atsjin voortdurend gestationeerd geweest, veel zwaarder diensten gevorderd zijn, dan in den regel het geval is." Een nieuwe aanvraag kan wel als ophanden worden beschouwd.

Voor den aanvoer en vervoer van steenkolen is minder uitgetrokken, nl. f 100000.

Naar aanleiding van dat bericht moeten wij, natuurlijk volstrekt niet als een verwijt aan het Departement van Marine, de klacht doen hooren, dat er nog altijd kolen in den vreemde worden gekocht. Officiëel werd reeds voor zeven jaar verzekerd, dat er in de Ombiliënvelden »schier onuitputbare" kolenlagen gevonden worden, die een waarde van minstens drie duizend millioen vertegenwoordigen, en wij gaan voort Engelsche kolen aan te koopen tegen hoogen prijs, en zoeken naar een équivalent voor de koffiecultuur-belasting, en jagen voor één millioen de Europeanen en vreemde Oosterlingen tegen Nederland in 't harnas, en laten talrijke maatregelen tot bevrediging, opbeuring en ontwikkeling der kolonie onuitgevoerd, omdat er geen geld is! Oud-Hollands' beleid en energie, waar zijt gij?

Het Departement van Marine intusschen heeft niet van karigheid te spreken; het departement in beperkten zin met den algemeenen dienst meenen wij. De geheele begrooting, voor zoover de Uitgaven in Indië betreft, belooft, blijktens den Uitgewerkten en Toelichtenden Staat No. 33, even over de f 6.600.000; de toelage aan den Kommandant der Zeemacht, de tractementen van den

Secretaris en de verdere ambtenaren van het Departement, de inkomsten der daarbij gedetacheerde officieren en die der geëmployeerden en bedienden, het onderhoud van de woning van den Kommandant en andere kleine uitgaven bedragen alleen f 218.890. De begrooting voor Binnenlandsch Bestuur is $41\frac{1}{2}$ millioen, en het Departement voor Binnenlandsch Bestuur kost f 193,000!

MIDDELEN IN NEDERLAND EN IN INDIË.

Wij brengen de twee hoofden bijeen, en bepalen onze kanteekeningen tot een drietal onderwerpen aangaande de »Middelen in Indië."

„Gerechtelijke kosten en confiscatiën. De belangrijke stijging dezer ontvangsten op Java en Madura — naar aanleiding waarvan de raming f 54000 hooger is gesteld dan ten vorigen jare — is het gevolg van het krachtiger optreden en de betere regeling der politie en justitie."

Vergelijk nu daarmede, wat er betreffende de onveiligheid werd aangestipt! Is het niet treurig, dat de betere regeling en het krachtiger optreden der politie alleen bij het opiumjagen bleken?

Het middel van opium in zijn geheel komt der bevolking wel duur te staan. Wij kunnen tot ons leedwezen daarover nu niet uitweiden, en nog slechts, als een der zegeningen van de vestiging in Noord-Sumatra, vermelden, dat de opiumpacht met het dobbelspel daar jaarlijks reeds vijf ton aan de schatkist oplevert!

Accijnsen. Wegens den gestadigen achteruitgang, geraamd naar de opbrengst van 1877, welke circa f 50000 lager was dan de raming voor 1878.

De gespatiëerde woorden doen zien, met hoe weinig recht alweer een vorig Minister aan de Kamer van Koophandel te Batavia, toen zij tegen de accijnswet waarschuwde, verweet, dat zij met de »meest ongerijmde beschouwingen" tegen een denkbeeldig gevaar opkwam. De arakindustrie kwijnt onder de regeling van den Hr. Sprenger van Eijk geheel weg. De schatkist verliest dáárdoor evenveel als zij door het nieuwe patentrecht (*) kan ontvangen.

Landrente. Een nieuwe regeling der landrente is nog niet tot stand gekomen.

De bevolking blijft dus aan de meest willekeurige en ontmoedigende heffing overgeleverd. En hoe lang nog? Indien ook de nieuwe regeling aan deze of gene onbekende autoriteit wordt opgedragen, in plaats van aan den Directeur, die daartoe krachtens zijn ambt bevoegd en geroepen is, dan zal zij vooreerst wel achterwege blijven, en mocht zij eindelijk tot stand komen, dan zal zij vermoedelijk even ondieustig zijn als zeker product van het ministerie van koloniën, dat als landrente-regeling in de wereld kwam om begraven te worden. Wij behouden ons voor, dat onderwerp later omstandiger te bespreken. —

(*) Wat eenige bladzijden vroeger over de nieuwe belastingen voor Indo-Europeanen gezegd is, was reeds afgedrukt toen de Mail dit zinrijke bericht aanbracht.

De Kamer van Koophandel te Batavia heeft den 14den Augustus jl. een nader adres ter zake der belastingen gericht aan Z. E. den Gouverneur-Generaal, opdat althans de uitvoering der door Nederland opgedrongen maatregelen den deswege in Indië opgewekten wrevel niet sterker prikkele.

AANTEKENING.

De kundige »Indische ambtenaar» die zich met het schrijven der »Kantteekeningen» belast had, werd verhinderd, zich tijdig geheel alleen van die taak te kwijten. Op zijn verzoek heb ik met zijn gegevens een groot gedeelte van dit boekje bewerkt. Het gebrekkige verontschuldige de lezer welwillend, ook om den spoed waarmee het vlugschrift verschijnen moest.

v. K.